

sa sigurnošću u onu budućnost o kojoj ljudsko srce od iskona sluti i priželjkuje da se jedanput zauvijek nađe u njezinu zagrljaju.

S obzirom na ispunjenje svojih obećanja prema čovjeku, pisac ističe da Bog slijedi vlastitu logiku koju ljudi kroz povijest nisu uvijek mogli razumjeti. Katkad su potrebna stoljeća da bi čovjek razumio spasenjske Božje naume. Pisac ističe da je eshatološka logika nade prisutna u svetopisamskim tekstovima Starog i Novog zavjeta. U Božjem obećanju Abrahamu, s obzirom na obećanu zemlju i potomstvo koje se nije ostvarilo toliko u tjelesnom smislu koliko u smislu vjere o čemu svjedoči Novi zavjet, pisac vidi jasne eshatološke znakove. Zatim, obećanje kralju Davidu da će njegov sin vladati zauvijek Izraelom, ostvarilo se u Kristovu mesijanskom poslanju. U Starom zavjetu eshatološka stvarnost pokazuje se zreloom na poseban način u apokaliptičkim mislima proroka Daniela. On daje apokaliptičkim događajima transcendentno značenje time što ističe da je kraljevstvo Božje univerzalne naravi te da se u potpunosti neće ostvariti u ovom svijetu, već u transcendentnoj stvarnosti. U tom smislu prorok Daniel se nameće kao tipičan predstavnik starozavjetne apokaliptičke misli koja ima dodirne točke s novozavjetnom eshatološkom stvarnošću uzdignutom na transcendentnu razinu. Ta je ideja produbljena i još više radikalizirana u *Prvoj* i *Drugoj knjizi Makabejcima*. Jedina razlika između starozavjetne apokalipse i novozavjetne eshatologije sastoji se u tome što prva govori o sadašnjosti na temelju budućnosti te je zaokupljena time *kako* će se to ostvariti, dok eshatologija govori o budućnosti na temelju sadašnjosti ističući pritom *vjeru* da će Bog svojim spasenjskim djelovanjem to doista ostvariti.

Novozavjetna je eshatologija nastavak starozavjetne, premda ima svoje osobitosti, a sva je usredotočena na kraljevstvo Božje. Ono je uvijek tijesno vezano uz osobu Isusa Krista, što je preo-

poznatljivo u svim njegovim djelima. Isus je uzdigao starozavjetnu eshatološku transcendentnu dimenziju na najvišu razinu time što ju je pročistio od svih nacionalnih, nacionalističkih i političkih primisli; on govori o kraljevstvu Božjem u slikama gozbe, boravka u Očevu domu i participiranju u svjetlu i punini života.

I konačno treba istaknuti da je djelo koje je pred nama u cjelini čitljivo i pristupačno ne samo onima koji se izravno bave teologijom nego i širem krugu ljudi. Uz to što je pisac s obzirom na problematiku dao jasan kronološki pregled razvoja eshatologije, ukazao je i na njezino značenje u ovom prelaznom vremenskom periodu u novo tisućljeće. Dobro je nadodati i to da je građa u knjizi raspoređena pregledno i s dobrim uvidom u odgovarajuću literaturu, kako s našeg jezičnog područja tako i u onu izvan hrvatskog podneblja.

Ivan ANTUNOVIĆ

Margarita PERAIĆA — Željka ZNIDARČIĆ (ur.), *Ljubav i brak*, Radovi simpozija »Zdravstveno–etička priprava mladih za odgovornu ljubav i brak«, Hrvatsko katoličko liječničko društvo, Izdavač Centar za bioetiku Filozofsko–teološkog instituta Družbe Isusove u Zagrebu, Jordanovac, Biblioteka Donum vitae, Knjiga 2., 2002., 223 str.

Hrvatsko katoličko liječničko društvo je u studenome 1996. godine održalo tečaj pod radnim naslovom »Zdravstveno–etička priprava mladih za odgovornu ljubav i brak«. Tečaj je bio namijenjen liječnicima koji će se u školama, na vjeronauku, tribinama itd. uključiti u odgojni rad s mladima na svim područjima priprave za odgovornu ljubav i brak. Prošireni i dopunjeni tekstovi predavanja s tog tečaja sabrani su u zborniku naslova »Ljubav i brak«, kako bi poslužili kao stalni podsjetnik i pomoć svim zvanjima koja su uključena u takav rad s mladima: liječnicima, prosvjetnim djelatnicima,

vjeroučiteljima, teolozima, pedagozima, psiholozima, defektolozima itd.

Zbornik sadrži tri velika poglavlja. U prvom poglavlju su razradene sljedeće uvodne teme: Pristup zdravstvenom odgoju; Metodologija rada s mladima; Prikaz zdravstvenog predavanja o spolnosti /Margarita Peraica i Željka Šubarić/, (ovo poglavlje sadrži iskustvene iscrpne opće upute i savjete kako realistički provoditi nastavu); Spolno prenosive bolesti; AIDS. U drugom poglavlju se nalaze teme o razvojnim dobima, od začeca do zrele dobi; Razvoj čovjeka od začeca do rođenja; Razvoj djeteta od rođenja do puberteta; Pubertet; Psihologija puberteta; Moralna pitanja mladih na seksualnom području. U trećem poglavlju su teme o braku i obitelji: Zaručnički tečajevi i odgovorno roditeljstvo; Prirodno planiranje obitelji — prednosti i poteškoće; Uputa za predavanje liječnika o simptomatikalnoj metodi reguliranja začeca; Metode kontracepcije — prednosti i poteškoće; Namjerni pobačaj; Bračna neplodnost i medicinski aspekti potpomognute prokreacije; Odgoj za odgovorno roditeljstvo.

Svrhovitost trajne potrebe odgojnog rada sa svim članovima obitelji, počevši od mladih, sažela je Željka Znidarčić u prve dvije rečenice predgovora ovoj knjizi: »Krizna temeljnih vrednota u ljudskom društvu zahtijeva veću zauzetost za probleme obitelji i za njezinu ulogu u odgajanju novih naraštaja. Ispravno shvaćanje ljubavi i braka prvi je preduvjet osnivanja takvih obitelji u kojima će se radati i odgajati odgovorni ljudi, sposobni za svladavanje životnih poteškoća i za pozitivan utjecaj na budućnost čovječanstva.«

Znanstvenu podlogu za takve tvrdnje iznosi u završnom dijelu knjige, u odlomku Pogled na crkveno naučavanje, duhovnik Hrvatskoga katoličkoga liječničkog društva Prof. dr. sc. o. Valentin Požaić. Citati će orisati duh kojim je prožeta knjiga. »Nikakvo zakonodavstvo ne može odrediti najveći ili najmanji broj

djece. I dok Crkva hvali velikodušnost roditelja s brojnijom djecom, podsjeća na obvezu društva da materijalno i društveno hrabri i podupire takvo velikodušne roditelje.« Nije to jedina poteškoća na putu u odgovornu ljubav i brak: »Mentalitet neograničene slobode i uživanja napose je prisutan na području ljudske spolnosti; kao da je to jedino područje ljudskog života koje je izuzeto od osnovne ljudske zakonitosti, tj. zakonitosti slobode i odgovornosti, prava i dužnosti, koje nužno zahtijeva određenu vlast nad samim sobom, tj. samodisciplinu. Zaboravlja se istina da je 'život spleten od tuge i od veselja', od napora, odricanja i žrtve koja onda rađa uspjehom, zadovoljstvom, ljudskim i moralnim dozrijevanjem, i sretnijom ljudskom osobom. Zaboravlja se, također, da je osobno zadovoljstvo pojedinca nužno vezano uz odnose s drugim osobama, i s poštivanjem njihovih prava.« Posljednji odlomak knjige široki je trak optimizma da su teškoće savladive — uz ključnu ulogu odgajatelja mladih, s poštivanjem znanja i savjeta što ih sadrži ova knjiga: »Prihvaćanje i poštivanje ljudskog života od začeca pa do prirodne smrti, i njegovo prenošenje drugima, nije baš često — s društvenog, pragmatičkog, hedonističkog, potrošačkog gledišta — najprihvatljivije stajalište. Načelni, dosljedni i radikalni stav poštivanja života, kultura života, svetost života, katkad postavlja pred nas velike zahtjeve i teška pitanja. Ali, to su ljudska pitanja i onda kad su dramatična. Na ljudska pitanja moramo pronaći i dati ljudski odgovor — ako želimo ostate i još više postati ljudi. Kad je u pitanju čovjek, ne smiju se zaboraviti, zaobići, zanemariti njegove dimenzije horizontale i vertikalne, imanencije i transcendencije. Na temelji neispravne, nepotpune, ideološke slike o čovjeku — o ljudskoj spolnosti, braku, rađanju, djeci — neizbježno se donose neispravne odluke. Polazeći od holističke vizije ljudske osobe, vrednujući partikularne odluke i čine u svjetlu holističke, personalističke

etike, moguće je ostvariti odgovorno roditeljstvo.«

Svatko tko je uključen u problematiku odgoja mladih ljudi za odgovornu spolnost, ljubav i brak, bilo u neposrednoj dnevnoj nastavničkoj komunikaciji, bilo u stvaranju filozofskih i teoloških teoretskih temelja za tu dnevnu komunikaciju, naći će u ovoj knjizi bogat izvor neophodnih podataka za svoj praktički, kao i teoretski rad.

Ivica RUŽIČKA

Vjekoslav ŠARAVANJA, *10. 000 djece bez roditelja u Domovinskom ratu*, Drugo, neizmijenjeno izdanje, Rimokatolički župni ured Glavosjek Svetog Ivana Krstitelja Gradina (Biskupija mostarsko-duvanjska), Gradina, 2002., 992 str.

Naslov nam knjige kazuje: u središtu studije su Domovinski rat i ratna siročad kao posljedak jugosrpske osvajačke najezde na Hrvatsku. Domovinski je rat svetinja. Zato ga moramo poštovati! Na stranicama povijesti hrvatske bit će zapisano da su hrvatski branitelji izvršili najčasniju zadaću — Državu su Hrvatsku obranili! Stoga je zahvaljivati im uvijek i na svakome mjestu — dužnost svakoga Hrvata i svakoga komu je Hrvatska jedinom domovinom.

Prepoznavamo da je tu dužnost u sebi osjetio i dr. sc. don Vjekoslav Šaravanja. I nju je ispunio, napisavši knjigu koja postaje trajnim spomenom o poginulim braniteljima Doma te baštinom njihovih nesrećenih obitelji, posebice hrvatske siročadi.

To je dokument o stradanjima Providnošću odabranih koji dadoše sebe za opstanak Domovine i Naroda. *Oni položiše vlastite živote za ratne prijatelje svoje. Ima li uopće plemenitije ljubavi!?* I nitko, i nikada, neće moći umanjiti brojidbene podatke o mučenicima i ožalošćenima, o razorenim, opustošenim, poharanim domovima, o ognjištima od kojih ostaše samo zgarišta jer nam knjiga abecednim

slijedom, redom i redoslijedom donosi popise: poginulih branitelja, njihove djece te dobročinitelja *kumova*. A sve je svrstano u pet cijelosti.

U prvome su poglavlju predstavljeni *Obiteljski centar u Slavonskome Brodu i Hrvatska akcija za život*. To su udruge u kojima je don Vjekoslav Šaravanja djelovao kao stručnjak za pastoral, napose obitelj.

Naziv je druge cijelosti: *Hrvatska borba za državu i njena stalna obrana*. Započinje opisom bl. Kardinala Stepinca, zagrebačkoga nadbiskupa, mučenika, najvećega sina hrvatskoga roda. Zatim čitamo o Hrvatima u BiH u tijeku Domovinskoga rata i nakon njega, te o zločinstvima nad rodom nam hrvatskim. Objavljene su i dvije *Deklaracije*: o Domovinskom ratu i o pravima i položaju hrvatskoga naroda u Bosni i Hercegovini.

Potresan je treći, središnji dio knjige. U njemu čitamo o poginulim, umrlim i nestalim hrvatskim braniteljima u Domovinskome ratu. Opisana su njihova stradanja, zabilježene župe i biskupije iz kojih su krenuli na branik Domovine. Doznajemo koje su župe i biskupije prinyjele najviše žrtava na Oltar Slobode. Gledamo i snimke djece koja ostaše bez roditelja. Po nadnevcima rođenja, očito je da mnoga od njih neće moći niti upamtiti oce svoje. Strahotama nikada kraja.

Četvrto je poglavlje tijesno povezano s trećim. Popunjavaju ga podatci iz *Ministarstva hrvatskih branitelja*: sve je više nesretne djece — zamalo 12. 000 jer su u *Ministarstvu*, naime, zapisana još 1. 684 djeteta.

Peta razina svjedoči o ljubavi prema bližnjima. Djeca koja ostaše bez roditelja dobiše druge roditelje — kumove dobročinitelje. Na stotinu su stranica nanišana imena tih dobročinitelja te njihova prebivališna mjesta i države. Otkrivamo neprijepornu istinu: u tijeku rata iseljena i domovinska Hrvatska bile su sjedinjene. Hrvati u tuđini, i prostorno daleko, suosjećali su sa svojim narodom u